

PÄÄKIRJOITUS

SUKUPUOLIVAIKUTUSTEN ARVIOINTIA TARVITAAN

VIIME VUOSISADAN KULUESSA teollistuneessa maailmassa tapahtuneessa nopeassa yhteiskunnallisessa muutoksessa ei ollut kysymys vain teknisestä kehityksestä. Se oli tasa-arvon ja demokratian voittokulkua. Sukupuolten ja yhteiskuntaluokkien väliset eriarvoisuudet kapenivat merkittävästi. Käytännössä muutos tarkoitti naisten ja työväenluokan aseman paranemista. Myös etnisiin, seksuaalisiin, uskonnollisiin ja moniin muihin vähemmistöihin lukeutuvien asema suhteessa valtaväestöön koheni.

Naisten asemaa paransi viime vuosisadalla erityisesti palkkatyön yleistymisen mukanaan tuoma taloudellinen itsenäisyys. Varsinkin julkisiin palveluihin avautuneet työmahdollisuudet vahvistivat paitsi naisten taloudellista asemaa myös merkitystä poliittisena eturyhmänä. Samalla työllisyys palveluammateissa määritteli vahvasti kuvaa naisesta kansalaisena, naiskansalaisuutta. Nyt kun erityisesti julkista työtä murennetaan ja siirretään yksityiseksi liiketoiminnaksi, naiskansalaisuuskin on muutoksessa.

TASA-ARVON JA KANSALAISTEN YHDENVERTAISUUDEN SAAVUTUKSET eivät säily itsestään. Niin talouselämässä kuin politiikassa tehdään joka päivä päätöksiä, joilla voi olla naisten asemaa huonontavia

vaikutuksia. Kuten Leena Eräsaari tässä teemanumerossa kirjoittaa, elämme parhaillaan aikaa, jonka johtavaan taloudellis-poliittiseen ideologiaan perustuvat uudistukset eivät ole sukupuolineutraaleja vaikutuksiltaan. Hyvinvointivaltion, julkisen talouden ja työelämän ”uudistaminen” uhkaavat huonontaa pienituloisten, naisten – ja pienituloisten naisten – elämänehtoja.

Sukupuolten tasa-arvosta huolta kantavat tähdentävät, että sukupuolinäkökulma pitäisi ottaa huomioon kaikessa päätöksenteossa. Sukupuolivaikutusten arviointi on käytännön työkalu sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön laatimassa käsikirjassa *Sukupuolisilmälasit käytössä* valtavirtaistamisen tarkoitus on kyseenalaistaa sukupuolineutraaleilta näytävät, sukupuolisokeat menettelytavat ja toimintakulttuurit. Suomessa hallitus allekirjoitti YK:n Pekingin julistuksen vuonna 1995 ja sitoutui ottamaan sukupuolinäkökulman huomioon kaikessa toiminnassaan.

SUKUPUOLIVAIKUTUSTEN ARVIOINTITARVE ON REAKTIO johonkin havaittuun ongelmaan. Se, että poliittisten päätösten, lainsäädännön ja taloudenpidon sukupuolivaikutusten arviointi on nähty niin Euroopan unionissa kuin Suomessakin tärkeäksi,

TASA-ARVON JA KANSALAISTEN
YHDENVERTAISUUDEN SAAVUTUKSET
EIVÄT SÄILY ITSESTÄÄN.

3/2016

viestii ensinnäkin yhteiskunnallisten vaikutusmekanismien monimutkaisuudesta. Lakimuutoksilla ja poliittisilla toimenpiteillä on etukäteen vaikeasti havaittavia seurauksia ja jonkin ihmisryhmän kannalta epätoivottavia (sivu)vaikutuksia. Toiseksi se on merkki myös siitä, että sukupuolten tasa-arvon tilaa seuraavien havaintojen mukaan kehitys ei välttämättä kuljekaakaan kohti täydellistyvää yhdenvertaisuutta. Esimerkiksi ”globalisoituneen talouden vaatimusten” tyydyttämiseksi tehdyt päätökset näyttävät johtavan naisten työmarkkina-aseman heikkenemiseen. Erityisesti pienituloiset naiset tuntuvat joutuvan joustamaan vaihtoehdottomaksi julistettujen ”talouden realiteettien” edessä.

Kolmanneksi sukupuolivaikutusten arvioinnin aktualisoituminen kuvastaa vallan kahvassa olevan taloudellispoliittisen eliitin loitontumista yhä kauemmas pienipalkkaisten ja jokapäiväisen elantonsa kanssa kamppailevien väestöryhmien todellisuudesta. Pelkästään taloushyötyjä tavoittelevat päätöksentekijät eivät ymmärrä päätösten seurauksia kokonaan toisenlaisessa elämänpiirissä elävien kannalta. Esimerkiksi brittien päätös erota Euroopan unionista on tulkittu reaktioksi taloudellispoliittisen eliitin vieraantumiselle ”tavallises-täänestäjästä”. Populismin nousu yleisemminkin Euroopassa saa niin ikään käyttövoimaa eliitin harjoittamasta vaihtoehdottomaksi julistetusta politiikasta, joka sivuuttaa kansalaisten tuntemukset. Eliitiltä on kadonnut tuntuma kansalaisten arkeen, ja kansalaiset huomaavat sen.

SUOMEN NYKYINEN HALLITUS on jo useampaan otteeseen törmännyt kritiikkiin, joka juontuu suunniteltujen päätösten epäedullisista vaikutuksista naisiin. Törmäykset kielivät myös ministerien vieraantumisesta. Voisi olla huvittava vitsi, että pääministerinä toimiva, taloudellisesti riippumaton, miljonääri-insinöörimies sattuu näkemään televisiosta pienipalkkaisen hoivatyötä tekevän naisen (kättilön) kertomassa, mitä hallituksen päätös hänen elämässään merkitsee. Mutta se ei olekaan vitsi, vaan suomalaista nykytodellisuutta. Kun ääripäät ovat loitonneet näin kauas toisistaan, päätösten vaikutusten kriittinen arviointi on todella tarpeen.

On olennaista huomata, että sukupuolinäkökulman huomiointi riippuu lopulta aktiivisista toimijoista. Periaatteessa sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen on helpompaa julkisessa toiminnassa kuin yksityisellä sektorilla. Nykyiset trendit huomiioon ottaen se on ongelma. Uusliberalistisen politiikan ydintavoitteena kun on nimenomaan vähentää julkisen vallan osuutta taloudellisessa toiminnassa. Kansalaisten toimeentuloon vaikuttavia päätöksiä tehdäänkin enenevässä määrin muualla kuin demokraattisessa järjestelmässä. Miten yhä vaikutusvaltaisemmaksi käyvä kansainvälinen talouselämä saadaan ottamaan sukupuolinäkökulma huomiioon toiminnassaan, on naisten aseman kannalta merkittävä kysymys.

Heikki Silvennoinen